

Pohľad na odborný text zvonka i zvnútra

Patrik Šenkár

Človek, v poslednom storočí indukovane zgniavený neduhmi seba samého i prírody, sa do dnešného dňa musí vyrovať (či sa mu to páči a či nie) aj so zákonmi i zákonitosťami ľudského pokolenia. Preto nevymizlo, ba trúfame si povedať, že ani nevymizne práve jedna zo základných pilierov našej existencie – komunikácia.

Jedna z možných definícií komunikácie tvrdí, že je to „dvojsmerný prenos myšlienok a informácií, ktorého cieľom je vytvoriť porozumenie v myšliach iných a tým podporiť akciu. Jej cieľmi sú: informovať, počúvať a diskutovať“. Z toho pre nás (aktantov) vyplýva, že pre komunikáciu je neodbytné potrebný autor i príjemca myšlienok, nakoľko nikto nie je ostrovom samým pre seba. Ako v každej chvíli našej existencie vidíme, za dlhé stáročia ľudstvo v prenose informácií (teda v komunikácii) postúpilo od tamtamov až k tabletom. Je to proces celkom zákonitý, ba osožný, avšak nesmieme zabúdať ani na „pseudozastarané“ formy prenosu informácií. Väčšina z nich sa v 21. storočí prenáša písomnou formou, preto je nevyhnutné, aby sa spomínané údaje adekvátne spracovali, zachovali, ale najmä slúžili pre dnešok.

Pre akademické prostredie, v ktorom sa my, vysokoškolskí pedagógovia pohybujeme, je charakteristická aj vedecká činnosť s patričným publikačným výstupom. Tieto determinanty sú znakom našej tvorivej aktivity, ktorá zaberá veľa-veľa dní a nocí nášho života... Napriek tomu dennodenne sekáme húštiny gnozeologického pralesa, ideme ďalej a ďalej, aby sme občas ukázali čerstvé ovocie nášho tvorivého snaženia. To sa spredmetňuje – aj – vydávaním (pre širšiu či užšiu spoločnosť: informovaním) rôznych typov knižných publikácií.

PhDr. Lenka Mandelíková, PhD., pedagogička Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne, poslala na vandrovkú svoju prvú vedeckú monografiu s názvom *Analýza a interpretácia odborného textu (so zameraním na technický text)*. Tento skoro dvestostranový elaborát je zrkadlom autorkinej viacročnej húževnatej práce v lingvistickom „teréne“, skúmajúc odborný text z rôznych hľadísk. V práci sa stretnú (spomínané) pojmy komunikácia a text, nakoľko „text je jednotkou komunikácie, a preto možno zaradiť analýzu textu do komunikačného procesu... je jednotka, ktorá je ohraničená svojou komunikačnou funkciou a patrí do spoločenskej komunikácie“ (c. d. 159–160).

Publikácia rieši možnosti lingvistickej analýzy a interpretácie odborného technického textu so špecifickým zreteľom na oblasť automobilovej a vojenskej techniky. Výber témy je osožný, nakoľko sa Dr. Mandelíková vo svojom výskume z teoretického i praktického hľadiska stretla s požiadavkou vlastnej ustanovizne (Fakulta špeciálnej techniky TnUAD). V texte permanentne uvádza potrebu

spomínanej komunikácie v pozadí skúmanej problematiky. Ponúka systematický prehľad metód, funkcií, foriem či postupov pri textovej analýze. Centrálnym východiskom (ale i cieľom) sa stáva sémantická, tematická a obsahová, resp. povrchová i hĺbková analýza odborného technického textu.

Publikácia sa skladá zo štyroch väčších tematických celkov. Prvý s názvom *Teoreticko-metodologické východiská skúmanej problematiky* je adekvátnym odrazovým mostíkom a rekognoskáciou terénu súčasného teoretického stavu. Autorka chronologicky uvádza históriu teórie textu od antiky, pričom kladne hodnotíme fakt, že záujemcov oboznamuje aj s teoretickými zisteniami súčasnej lingvistiky. Takto tematický celok sa nielen zdá byť, ale aj je kompaktný, jednotný, reprezentatívny. Teoretici sú rôznorodí časovo i geograficky, ale jednotní v tom, že sa venovali (venujú) textovej lingvistike. Autorka dostatočne uvádza ich názory a tvrdenia; definuje text, jeho funkciu, vlastnosti i tému. Opäť potvrdzuje nami vyslovenú úvahu o spojitosti textu a ľudskej komunikácie: „Text je východiskový útvar, pomocou ktorého sa uskutočňuje ľudská komunikácia. Komunikačná činnosť je spätá s inými ľudskými činnosťami... a chápeme ju ako neodlučiteľnú zložku duševných a materiálnych ľudských činností“ (c. d. 27–28). Napriek denotatívnosti technického textu poukazuje aj na možnosť interpretácie, poznávania, resp. interferencie textu (aj) na pozadí všeobecných textových znalostí.

Druhý tematický celok s názvom *Analýza odborného technického textu prostredníctvom propozičného prístupu k textu* sa venuje vybraným teoretickým otázkam z hľadiska skúmanej problematiky s pozitívnou kontamináciou z praxe. Autorka v ňom o. i. vysvetľuje samotný pojem propozičného prístupu k textu a uvádza dve významné tematické postupnosti (t. j. sémantické teórie), ktoré dokladuje schémami, príkladmi, tabuľkami a obrázkami. Samozrejme, uvádza aj ich možnosť uplatnenia v odborných technických textoch. Charakterizuje typy tematickej výstavby (odseky – vzťah medzi jednotlivými odsekmi v texte, spôsob vstupovania odsekov do vyššieho textového celku a pod.); definuje obsahovo-logické vzťahy pri vecnej štruktúre výpovede v tomto type textov. Nezostáva však len na tejto úrovni analýzy: poukazuje aj na rôzne kompozičné vzťahy na najnižšej vrstve textovej lingvistiky. Neskôr prechádza k opačnému prístupu, tzn. k makroštruktúre textu. Prehľadne charakterizuje teóriu Teuna A. van Dijk-a, aplikuje a dokumentuje jeho teóriu fungovania pravidiel v odborných technických textoch. Dôsledne je vypracovaná aj časť o gramatickej štruktúre textu s minucióznou charakteristikou rôznych druhov konektorov s explicitnými príkladmi. V tomto tematickom celku, ale aj celoplošne, je identifikovateľná snaha autorky napriek vysokému stupňu abstrakcie (ktorý vychádza z typu korpusu) o zrozumiteľnosť, logickú postupnosť, prehľadnosť, evidentnú spojitosť teórie a praxe s efektívnou využiteľnosťou.

Tretí tematický celok s názvom *Analýza odborného technického textu prostredníctvom funkčného prístupu k textu* má podobnú štruktúru ako predchádzajúce časti práce. Autorka vychádza so samotnej definície pojmu (čo je funkčný prístup k textu), potom prechádza k teoretickému podkutiu problematiky (názory zahraničných i domácich bádateľov: Chomsky, Grice, de Saussure, Dolník, Findra, Patráš a iní), až sa dostáva k teoreticko-praktickej typologizácii a analýze problematiky (lingvisti a ich konkrétnejšie zistenia; delenia, konkrétne príklady v pozadí vlastnej témy). Výstižné sú podkapitoly, ktoré sa venujú ilokučnej štruktúre textu, teórii komunikačnej funkcie výpovede a najmä rôznym druhom modalít. Autorka správne poukazuje na teóriu rečových aktov ako na prínosnú koncepciu lingvistiky (analýzy textu), nezabúda však ani na jej filozofickú súvislosť. Správne dospieva k názoru o dominancii postojovej modalít s oznamovacou komunikačnou funkciou, ktorá je v týchto textoch priamo vyjadrená.

Štvrtý tematický celok obsahuje závery, ku ktorým sa svojou detailnou prácou autorka dopracovala. Je tu evidentná snaha o vyjadrenie centrálnosti textu (ináč by to ani nemohlo byť), pri ktorom všetko vychádza a všetko prichádza z/k textu. Výber jazykových prostriedkov je tu dôležitý, ale je evidentný aj pri celkovej analýze (čítaní) publikácie. Autorkin štýl je vecný, cibrený, prispôsobený objektívnym požiadavkám výberu. Jednotlivé zovšeobecnenia sú dostatočné, skúmaná problematika doposiaľ adekvátne neprebádaná. Aj z toho dôvodu je analýza a interpretácia takýchto textov aktuálna a odôvodnená. Preto si myslíme, že autorka urobila dobrý kus práce, čoho dôkazom je cca. 150-stranový odborný text, zoznam 22 excerpovaných diel a vyše 140 bibliografických záznamov použitej literatúry. Autorka pars pro toto uviedla, že „...dešifrovať tému a rému znamená pochopiť medzivetné súvislosti“ (c. d., 152). Totum pro parte môžeme uviesť svoj subjektívny názor i objektívne stanovisko, že sa jej tieto súvislosti aj v širšom kontexte (tzn. nielen v intenciách spomínaných medzivetných súvislostí, ale vzťahujúc sa na celú knižnú publikáciu) podarilo dosiahnuť.

Mandelíková, Lenka:

Analýza a interpretácia odborného textu (so zameraním na technický text).
Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Fakulta špeciálnej
techniky 2012, 175 s. ISBN 978-80-8075-518-8

